

Overweging zondag 10 november 2024

32^e zondag door het jaar

I Koningen 17, 10-16

Marcus, 12, 38-44

Overweging

Het verhaal over de profeet Elia en de weduwe van Sarefat staat in het begin van de Eliacyclus in boek 1 en 2 van Koningen. Deze verhalencyclus begint met de aankondiging door Elia van een grote droogte in Samaria in de negende eeuw voor Christus, onder koning Achab. De Israëlieten daar vereerden de afgod Baäl. De droogte zal pas weer ophouden als Israël zich eendrachtig rond God geschaard heeft.

Elia moet door zijn onheilsboodschap aan de koning vluchten naar het gebied ten Oosten van de Jordaan waar hij door Gods toedoen aan eten en drinken komt. Als ook daar de beek droogvalt stuurt God hem naar de weduwe in Sarefat, buiten het gebied van koning Achab maar ook een plek waar Baäl vereerd wordt. Hier begint de lezing van vandaag. Als de weduwe hout aan het sprokkelen is vraagt Elia haar om water en brood. Zij heeft nog slechts meel en olie voor 1 maaltijd. Waarom vraagt Elia dit juist aan haar en niet aan een rijk persoon?

Elia zegt dat ze niet bang moet zijn. Als zij hem te eten geeft, zal de pot met meel niet meer leegraken en de kruik met olie niet meer opraken tot de regen teruggekomen zal zijn. God zal in haar onderhoud voorzien. Dat lijkt natuurlijk prachtig maar de weduwe moet wel volledig vertrouwen hebben in Elia en in zijn God. Maar zij doet wat Elia vraagt en de voorspelling komt uit: vanaf dat moment heeft zij elke dag voldoende meel en olie. Het lijkt wel een sprookje. Toch gaat dit verhaal niet over tovermeel maar over vertrouwen, over onvoorwaardelijk en vrijwillig kunnen delen. Als mensen kunnen delen, zorgt God voor de overvloed. Het (geloofs)vertrouwen dat Elia in de weduwe oproept, blijkt dus lonend te zijn. Geven, hoe weinig ook, is een teken van geloof. Haar geloof in een God die zij niet kende, heeft haar gered. Zoals Jezus later vaak zei tegen mensen die hij genezen had: ' Uw geloof heeft u gered'.

Een grenzeloos vertrouwen hebben, zoals deze vrouw, is moeilijk. Het lijkt op het vertrouwen van de trapezewerker in het circus. Hij moet gevaarlijke sprongen durven maken in de wetenschap dat degene die hem opvangt betrouwbaar is. Soms durven wij mensen door gebrek aan vertrouwen geen risico te nemen. De weduwe heeft daar geen last van.

In het Marcus evangelie dat rond 70 na Christus opgeschreven is, speelt ook een kwetsbare vrouw, een weduwe, de hoofdrol. Jezus ziet haar in de tempel van Jeruzalem. In de eerste helft van het evangelie van vandaag (r 38-40) waarschuwt Jezus zijn toehoorders voor de kwalijke praktijken van de schriftgeleerden. De tweede helft (r 41-44) gaat over een weduwe die in de tempel door Jezus geobserveerd wordt.

Het observeren van Jezus is meer dan zomaar wat rondkijken. Het werkwoord 'theoreô' in het Grieks betekent werkelijk zien, proberen te doorgronden. Dat kijken leidt tot zien met de ogen van God. In tegenstelling tot de handelwijze van de schriftgeleerden is Jezus over die van de weduwe zeer te spreken.

Weduwen staan in de bijbel in zes verschillende verhalen genoemd als de meest kwetsbare groep in de samenleving. Zij waren naast hun verdriet om hun overleden echtgenoot aangewezen op ondersteuning van oudere kinderen of van derden. Maatschappelijk werd hun elke toekomst ontnomen. Zij hadden geen rechten en geen inkomsten. De schriftgeleerden behandelden hen slecht, zij zagen het verlies en de armoede van de weduwen als de straf van God.

De schriftgeleerden probeerden het Jezus overigens al een tijdje moeilijk te maken. Door middel van het stellen van polariserende en lastige vragen over godsdienstkwesities wilden ze hem van zijn stuk krijgen. Jezus valt hen in de lezing van vandaag aan, omdat zij zich arrogant gedragen. Ze wandelen potsierlijk in plechtige ambtsgewaden, willen respect afdwingen en altijd op de beste plekken zitten. Voor de schijn zeggen ze lange gebeden op. In plaats van het helpen van kwetsbare mensen eten zij de huizen van de weduwen op. Door de hypocrisie van de schriftgeleerden, zegt Jezus, zal over hen een strenger vonnis geveld worden. Hiermee waarschuwt hij ons ook nu nog voor diegenen die doen alsof, maar die in feite niet goed zijn voor hun medemens.

En dan komt de weduwe met twee muntjes naar het offerblok. Dit gulle gebaar was een verademing voor Jezus. Natuurlijk geven de rijke mensen veel meer dan de weduwe. Maar voor hen is het niet echt een offer om ruim te geven (zij hebben immers genoeg), voor de weduwe is het klein beetje geld haar laatste geld dus haar hele bestaanszekerheid. Ze gaf uit haar armoede al wat ze bezat. De enige zekerheid die haar restte, was God. Ze is gul en vol vertrouwen en daarmee is deze vrouw een mens naar Gods hart.

Hoe zit het met ons? Hoe worden wij mensen naar Gods hart? In ieder geval door te geven wat wij te geven hebben: met tijd en aandacht, voedsel, geld en liefde zonder bijbedoelingen kunnen wij al een verschil maken.

De schriftgeleerden hadden als taak het woord van God uit te leggen. Op zich prachtig. Alleen als dat wat met de mond beleden wordt niet in de praktijk wordt gebracht, wordt het problematisch. Als de schriftgeleerden zich niet meer om kwetsbaren bekommeren. Woorden vinden voor geloof, rituelen en gebaren uitvoeren, geloof vieren, dat is mooi. Als het maar met bezieling is. Bidden om vrede is niet genoeg. We moeten er ook naar handelen om deze te bewerkstelligen.

Ruud Bartlema, die wij in de OLV kennen van zijn lezingen over Chagall, zegt niet voor niets dat God een werkwoord is. Iets doen, ons inzetten voor een ander, daar draait het om.

Voor Tolstoj, de beroemde Russische schrijver, was de weduwe uit het evangelie van Marcus een voorbeeld. Het verhaal gaat dat hij door Moskou liep met een timmerman, Simeon, toen ze een bedelaar zagen. De timmerman haalde een munt uit zijn zak en gaf dit aan de bedelaar. Tolstoj, de edelman, gaf een veel groter bedrag. Hij bedacht later: Simeon bezit veel minder dan ik. Dus ik had de bedelaar, om even vrijgevig te zijn nog veel meer moeten geven. Geven wat je niet mist, is makkelijk. Geven wat je wel mist, dat is een gave. Hij kwam tot een radicaal besluit: hij zou alles wat hij had aan de armen geven om zó Jezus te volgen. Hij verbeterde de leefomstandigheden van de boeren op zijn landgoed, hij bouwde een school en hij wilde geen bedienden meer maar hielp zelf mee op het land.

Hoe zit dat nu met ons? Hoever gaan wij met geven? Dat is denk ik, heel persoonlijk. U weet, Franciscus gaf al zijn bezittingen weg. Morgen vieren we Sint Maarten, hij gaf de helft van zijn mantel om warmte te geven aan een bedelaar. Een vriendin van mij rijdt voor de Stichting 'Vier het leven.' Dat is een groep die ouderen naar culturele activiteiten brengt en samen met hen een theatervoorstelling, film, concert of museum bezoeken. Ook dat is een mooie manier van geven.

Na het verhaal van de weduwe die haar hele levensonderhoud weggaf vertelt Marcus het lijdensverhaal van Jezus. Dat is niet voor niets. Zij is het die met haar zelfovergave en godsvertrouwen Jezus gesterkt heeft om zijn eigen leven te geven. Uit liefde voor God en de mensen. Daarmee kan een wereld gedreven door liefde in plaats van door hebzucht ontstaan. Moge dat ons tot voorbeeld zijn. Amen.

Cunera Buist